

Demokratiets fremtid: pligter og nye deltagelsesformer

– perspektiver fra Magtudredningen 2.0

INTERVIEW MED MICHAEL BANG PETERSEN,
PROFESSOR OG LEDER AF MAGTUDRENINGEN 2.0*

Abstract

Magtudredningen 2.0 viser, at demokratiet udfordres af nye konfliktlinjer, hvor mistillid til systemet og oplevelsen af manglende anerkendelse fylder mere end klassiske ideologiske skel. Mange borgere – og ikke nødvendigvis kun borgere med lav kulturel kapital – føler sig ikke lyttet til. Derudover skaber den stigende professionalisering blandt politikere, embedsmænd og interesseorganisationer en oplevelse af afstand og lukkethed i den politiske proces. Samtidig svækkes partiernes rolle som brede medlemsorganisationer, hvilket yderligere svækker – eller helt afvikler – den traditionelle forbindelse mellem borgere og politiske beslutningstagere.

På trods af disse udfordringer peger magtudredningen dog på muligheder for at styrke demokratiet gennem nye deltagelsesformer. Lokale borgersamlinger, ”digitale forsamlingshuse” og forsøg gennem udvalg nedsat efter § 17, stk. 4 giver borgere mulighed for at indgå i mere forpligtende og helhedsorienterede deliberative processer (Kommunestyrelsesloven § 17). Her kan borgere både blive hørt og selv tage ansvar for prioriteringer, hvilket potentielt skaber en mere meningsfuld forbindelse til det politiske niveau. Samtidig viser forskning, at politiske samtaler i lukkede digitale fællesskaber ofte er mere konstruktive end f.eks. politikeres åbne facebookopslag.

For samfundsfagsundervisningen betyder dette, at tre temaer bliver særligt centrale. Eleverne skal have en klar forståelse af, hvad et liberalt demokrati er, og hvordan det adskiller sig fra bl.a.

populistiske demokratiopfattelser; såkaldt illiberal demokrati. De bør ligeledes i større grad bevidstgøres om, at demokrati ikke kun er rettigheder, men også indebærer demokratiske pligter, der følger med at være borger – herunder ansvar for samtalen, informationssøgning og deltagelse. Og de skal introduceres til konkrete måder at udøve demokratisk indflydelse på, både gennem traditionelle kanaler og gennem nye deltagelsesformer som borgersamlinger og digitale fællesskaber. Dermed peger magtudredningen på, at demokratiets fremtid ikke kun rummer udfordringer, men muligheder for fornyelse og styrkelse.

Indledning

Siden 2023 har en lang række forskere arbejdet med magtudredningen 2.0. Den første magtudredning i Danmark blev afsluttet i 2003, og nu mere end 20 år efter har Folketinget sat en ny magtudredning i værk. Den skal løbe til 2028. Resultaterne bliver løbende publiceret i form af en skriftserie udgivet af Institut for Statskundskab på Aarhus Universitet (Magtudredningen 2.0).

I forbindelse med temaet ”Håbets didaktik” for POLIS 11 og 12 har vi gennemført et interview med lederen af Magtudredning 2.0, Michael Bang Petersen, professor på Aarhus Universitet (fremover MBP). Det overordnede tema for interviewet var status på de foreløbige resultater af magtudredningen med særligt henblik på en diskussion af, hvilke trusler og hvilket håb der er for demokratiet.* **

Vi har delt artiklen op i tre temaer

- Nutiden – bekymrende tendenser for demokratiet
- Demokratiske handlemuligheder – er der håb for demokratiet?
- Inspiration til samfundsfagsundervisningen.

* Citaterne i interviewet er taget fra en transskribering af hele interviewet. Der er foretaget enkelte sproglige rettelser/præciseringer i forhold til selve interviewteksten. Alle citater er godkendt af Michael Bang Petersen.

** Interviewet er foretaget af Carsten Linding Jakobsen og Mogens Hansen d. 19. januar 2026.

Nutiden – bekymrende tendenser for demokratiet

Polarisering og den demokratisk stabilitet

Udgangspunkt for dette tema var et spørgsmål om, hvorvidt politisk polarisering er en udfordring for det politiske system i Danmark – er det en trussel mod det liberale demokrati, som vi kender det?

MBP

Det er et godt og vigtigt spørgsmål, der kan bringe os vidt omkring. Polarisering er grundlæggende en udfordring for et liberalt demokrati. En af kernerne i et liberalt demokrati er, at vi skal kunne snakke os til rette, og det kræver, at man har en grundlæggende respekt for hinanden som fornuftsvæsener, og at man i bund og tror: Jeg kan tage fejl, og du har måske ret, og man derfor kan gå ind og deltage i en samtale. Hvis vi får en forstærket polarisering, hvor man er meget negativ over for sine medborgere ud fra deres politiske tilhørsforhold, deres politiske standpunkt, så er man inde og røre ved noget, som får samtalen til potentielt at bryde sammen.

Hvis man så kigger på, hvad situationen er i Danmark, er der indikationer på polarisering?

MBP

Vi kan se, at omkring en fjerdedel af danske borgere ikke ønsker at have en person som nabo, som har et politisk synspunkt, som befinder sig på den anden fløj end en selv, så der kan man sige, der faktisk er noget polarisering i Danmark. Vi har lidt svært ved at dokumentere det, og der er ingen analyser, der direkte peger på, at polariseringen er stigende på tværs af den klassiske højre-venstre skala.

Det, som nok bekymrer mig mere end den klassiske polarisering, er mere end ny form for konfliktlinjer, som handler om, at er du for systemet, eller er du imod systemet? Spørgsmålet om politisk tillid og spørgsmålet om, hvad man synes om det bestående, er opstået som en ny konfliktlinje. Og grunden til, at den bekymrer mig, er, at dem, som har anti-systemiske tanker, jo i bund og grund vender sig imod hele det system, som vi har. Så det er ikke en polarisering inden for systemet, men mellem nogle, der vil det etablerede, og nogle, der ikke vil.

*Har man så været inde og måle på socioøkonomisk baggrundsva-
riable – en land/by-, rig/fattig- dimension nedenunder?*

MBP

Der ligger en grundlæggende konflikt, som handler om, at der er grupper af befolkningen, som ikke føler, at de ikke får den respekt og anerkendelse, som de føler, at de fortjener. Noget af det arbejde, vi sidder med lige nu i Magtudredningen, tyder på, at det ikke er så simpelt, at de bare er de fattige imod de rige, men at de i højere grad handler om nogle psykologiske faktorer. At man ikke føler, at man har et godt liv.

Man føler, at man er et dårligere sted i samfundshierarkiet, end hvor man egentlig burde være. Man føler ikke, man lever i et lokalområde, som giver en mulighed for at udfolde det liv, man gerne vil have. Og på den måde, så handler det selvfølgelig noget om land versus by, men man kan sagtens være en veluddannet person i et udkantsområde med en enorm frustration. Og noget af det, vi ved, det er, at hvis du har et ønske om at blive til noget, så tager du ofte uddannelse. Mange af dem, som har det der ønske om at blive anerkendt, de går ind i uddannelses-systemet, men hvis de ikke føler, det førte til det, de havde håbet på, så kan det give dem den der enorme frustration.

Der er en amerikansk forsker – Arlie Hochschild (2016) – der taler om, at noget af forklaringen er, at man føler, at man kommer bagerst i køen hele tiden – er det den mekanisme, du ser?

MBP

Det er det. Noget af den forskning, vi laver, er lige præcis inspireret af det arbejde, hun har lavet. Vi kigger på, hvem er det egentlig, som de her afmægtige føler skal hjælpes? Og der kan vi se, at det i høj grad er alle mulige grupper, som har det dårligt, som siger: Det politiske system i Danmark, de tager sig ikke af de ældre, af de syge, af de fattige ... De oplever ikke, at problemerne er vilde eller wicked (Winther Nielsen 2021; Winther Nielsen 2023), men at politikerne i bund og grund ikke bekymrer sig om borgerne.

De politiske eliter – en trussel mod demokratiet?

Vi går nu til næste tema, nemlig spørgsmålet om eliternes rolle. Kan den adfærd, som man finder hos de politiske eliter, også være en trussel mod demokratiet?

MBP

Ja, Det kan det være.

Hvis vi kigger på den måde, den politiske beslutningsproces foregår på i Danmark, så kan man sige, at det er den gode nyhed. Når vi taler om polarisering, så er der meget, meget lidt politisk polarisering på eliteniveau. Vi har i høj grad et konsensusorienteret beslutningssystem, hvor vores folketingspolitikere sagtens kan sætte sig ned bag lukkede døre og løse problemer igennem uformelle aftaler og politiske forlig, som kan blive kørt igennem den formelle beslutningsproces i folketingssalen.

Men der et eller andet med balancen mellem effektivitet og transparens i beslutningsprocessen.

En af de centrale årsager til, at man kan have de relativt åbne samtaler blandt politiske modstandere, er lige præcis, at det foregår bag lukkede døre. Og derfor er der en opfattelse hos befolkningen om, at den politiske proces er relativt lukket og relativt uigennemskuelig. Det kan være svært for dem at finde ud af, hvem er det egentlig, jeg skal holde ansvarlig for de beslutninger, der bliver truffet? Hvem er det egentlig, der er blevet inddraget i dem?

Så der er et dilemma, som vi står over for, mellem effektivitet og transparens i den politiske beslutningsproces. Noget andet er, at vores folkevalgte har rigtig, rigtig travlt. De har travlt med at tale til medier. De har travlt med at være på de sociale medier og føler, at det er en nødvendighed i forhold til den opgave, de skal løse, og dem, som de skal repræsentere. Men den travlhed gør også, at de har brug for at basere sig på input fra mange andre personer, og det åbner en indflydelseskanal for lobbyister, interesseorganisationer, tænketanke, som i højere grad bliver nødvendige i forhold til at levere et analysearbejde og levere nogle politiske forslag, som politikerne så kan løfte ind i den politiske proces

Borgerne og demokratiet

Når man taler om det politiske system, har I målt på, om vælgerne sætter pris på den lyttende/responsive politiker. Eller ser de hellere en politiker, som skal være hård, kunne stå fast?

MBP

Noget af den forskning, vi har lavet, viser, at folk gerne vil have politikere, der står fast, når krisen truer, altså når USA eller Rusland rasler med sablen. Men generelt set er det, som vi ved vælgerne overordnet set efterspørger, autentiske ledere, hvor man kan føle, at det, de siger, det kommer indefra. Når man taler med folk, som stemmer på – uden sammenligning i øvrigt – på Trump i USA eller Inger Støjberg her i Danmark, har der været nogle ret gode analyser af, hvad det egentlig er, folk føler. Det ser ud, som om der er en ret stor grad af identifikation og motivationen: Her er en, der faktisk forstår de vilkår, jeg lever under, og som taler til mig med respekt.

Noget af det, mine kollegaer også taler om, når de arbejder med nogle af de her processer, er, at den klassiske etablerede elite tit taler på en måde, så der er nogle vælgergrupper, der føler de burde skamme sig, hvis man netop ikke passer ind, f.eks. når man ikke taler om klimaet på samme måde, som det politiske system mener, man skal. Og det, som nogle af de politikere er så gode til, er at tale på en måde, så man faktisk ikke føler, at man burde skamme sig over den, man er.

Og der er vi tilbage til nogle af de ting, vi talte om, at noget af det, der driver den mistillid, der er, og følelsen af, at man ikke får den anerkendelse, og den respekt, som man kan lide at have.

Det kan så føre over i det næste spørgsmål, vi har, og som I også er inde på i nogle af de publikationer, I har lavet. I taler om det politiske eliter og deres adfærd og beskriver lidt, at de politiske eliter måske har en adfærd, som også kan være en trussel mod demokratiet. I hvilken forstand?

MBP

Det er igen noget, som vi kan se, at befolkningen reagerer negativt på. Der er en oplevelse af, at dem, der har midlerne til at indgå i det her mere professionaliserede politiske arbejde, må-

ske lidt nemmere får en stemme i debatten over for politikerne end de grupper, som ikke har så mange ressourcer.

Og så er der en sidste ting, som er, at noget af det, vi har kunnet se hen over de sidste 20-25 år, det er, at hele den politiske beslutningsproces eller hele den politiske proces er blevet mere professionaliseret – der sidder rigtig mange cand.scient.pol.er i Folketinget. Men der sidder også rigtig mange cand.scient.pol. er i embedsværket. Og der sidder rigtig mange cand.scient.pol. er ude i interesseorganisationerne, som har fået opbygget nogle store professionelle sekretariater. De sidder også i de professionelle lobbyist-virksomheder.

Så på den måde kan man i en eller anden grad tale om, at der er opstået en politisk klasse, som kan være på alle mulige sider af den politiske proces og det politiske forhandlingsbord, og som gerne skifter fra det ene til det andet. De højtuddannede universitetsuddannede folk, som ligner hinanden, kommer i de samme cirkler og kan skabe en oplevelse af afstand fra almindelige borgere.

Er det så den adfærd, der ligger i hele det der beslutningssystem, som du omtaler, der er problemet, eller er det den opfattelse, som borgerne får af det?

MBP

Det er jo begge ting. Der er nogle ting ved den måde, som det politiske beslutningssystem har udviklet sig på, hvor man kan spørge, om det bliver for lukket, bliver det for lidt repræsentativt i den måde, det fungerer på? Samtidig er det jo også et utaknemmeligt arbejde at være folketingspolitikere. De lægger sig i selen for at løse problemer, de har en høj motivation til faktisk at repræsentere deres vælgere ind i den politiske beslutningsproces. Men det er ikke meget kredit, de får for det arbejde. Så det er både opfattelserne, men der er også nogle reelle problemer.

Demokratiske handlemuligheder – er der håb for demokratiet?

Partiernes krise og fremtidens deltagelsesformer

Det kan så føre over i et af de andre temaer, I også har antydet i nogle af jeres publikationer, fordi I taler jo også om partiernes krise og den manglende repræsentation mellem borgere og politikere. Hvor ser du fremtiden for partierne? Eller spurgt på en anden måde: Er der nogle mobiliseringspotentialer for ligesom at styrke det traditionelle link mellem borgerne og de folkevalgte, som jo er i krise?

MBP

Det er et det meget godt spørgsmål. Vi kan jo se, hvis vi kigger på partimedlemskab og går tilbage til tresserne eller halvtredserne, så var over 1/3 af den danske befolkning medlem af et politisk parti, og i dag er vi nede på 2,5 %, som er medlem. Så når jeg skal sige det meget groft, så vil jeg sige, at partierne som en egentlig deltagelseskanal, hvorigennem du som borger kan føde dine oplevelser og din frustration og et politisk system, den kanal er død. Den fungerer ikke længere. Og spørgsmålet er så, kan man fra partiernes side vende tilbage til fordums tid og få mobiliseret medlemmer? Det er jeg lidt skeptisk over for. Jeg tror, det er svært at vende tilbage, så jeg vil tro, at politikerne i højere grad skal begynde at tænke på partierne på en anden måde, ikke som de store medlemsbaserede organisationer, men som noget, hvor man har et brand, som man skal sælge til vælgerne i forbindelse med valg.

Det er ikke, fordi jeg ser på dette med specielt stor begejstring, for de politiske partier varetager en virkelig afgørende rolle i demokratiet. Traditionelt er de ikke bare organisationer, der stiller kandidater op. Det er en helt afgørende rolle, men der har også en anden afgørende rolle. Det er det med at have et helhedsperspektiv på samfundet. Meget af den politiske aktivisme, vi ser i dag, er enkeltsagsorienteret. Det kan være klimaaktivister eller Gaza, eller man møder op til en demonstration til støtte for Grønland i forhold til USA, eller hvis man lukker en lokal folkeskole. Folk mobiliserer i form af enkeltsagsorienteret aktivisme frem for at anlægge et helhedsorienterede perspektiv, hvor man forsøger at sige: Der er forskellige interesser, og

dem skal vi have til at gå op. Og det mangler vi en forståelse af, hvordan kan man få faciliteret det, samtidig med at partierne står svagere, end de har gjort?

Men vi kan jo se nogle af udviklingerne i retning af partierne som brands. Moderaterne er et eksempel på det. Alternativet for den sags skyld også, hvor man identificerer et sted i det politiske landskab og siger, at her en niche, hvor vi kan sælge vores politik til gengæld for stemmerne.

Det vil sige, at partierne skal have en ny rolle som brandingorganisationer. Ser du nogle andre mobiliseringsmuligheder? Nu taler du om enkeltsagsaktivisme, men er der andre former, som der kan knytte forbindelsen bedre mellem borgerne og politikerne?

MBP

Det er der helt sikkert, og man kan sige, at der er jo forskellige typer. Der er den meget uformelle, hvor vi kan se, at de sociale medier jo har gjort, at flere sådan set kan komme til orde i debatten. Der er i dag en række nye måder, hvorpå man kan komme til at give sin mening til kende. Det er ikke sikkert, at man kan blive hørt i støjen, men man kan i hvert fald potentielt set komme ud med sin mening.

Derudover er der de mere formelle, som jeg har mere tiltro til end sociale medier som en stor deltagelseskanal. Det er i høj grad inddragelsesformer, som kommunerne i Danmark arbejder med. Det er jo både borgerhøring og borgersamlinger, lokale folkeafstemninger og paragraf 17 stykke 4-udvalg (opgaveudvalg, hvor borgere kan inddrages i forberedelsen af beslutninger). Her forsøger man at etablere en kanal mellem borger og det politiske system og samtidig også få folk til at tage ansvar for helheden. Det kan dreje sig om en borgersamling, hvor man siger: Hvad er det, vi skal bruge penge på? Så bliver man automatisk tvunget til at have et helhedsperspektiv. Man kan ikke bare sige, vi skal bruge alle pengene på en svømmehal, eller hvad det nu kan være. Det tror jeg er meget vigtigt at følge, og det er noget, vi følger i Magtudredningen for at finde ud af, hvad er det, der virker af de initiativer. Der er gang i en masse eksperimenter rundtomkring i kommunerne, så det handler egentlig om at lade de 1000 blomster blomstre, så vi kan se, hvad det egentlig er, der virker.

Politisk selvtillid og deltagelse

Det fører os videre til spørgsmålet om politisk tillid. Har I været inde og måle på et parameter for politisk selvtillid?

MBP

Ja, og der kan man se, at de danske borgere aldrig har haft så stor tillid til egne politiske evner, som vi har i dag. Hvis man går tilbage til 1971, så er der omkring 80 %, der siger, at de ikke forstår politik, og i dag er vi nede på 29 % ifølge seneste opgørelse. Og det er jo – hvis man tager statskundskabens klassikere – virkelig fundamentet for et levende demokrati. Men det, der gør mig lidt bekymret, det er, at det ikke nødvendigvis er hensigtsmæssigt, når selvtilliden bliver koblet til en mistillid til dem, der rent faktisk tager det politiske opgave på sig og stiller op til politiske valg, og at man heller ikke nødvendigvis prioriterer det politiske så højt i sin i sin egen praksis.

Den hyppigste grund til, at folk ikke deltager i politik, når man spørger dem selv, er, at de ikke har tid til det. Så koblingen mellem at have meget stor tiltro til egne evner, ikke ville prioritere og så ikke have tillid til dem, der rent faktisk prioriterer det, det er ikke en god cocktail. Den politiske selvtillid er bedst, hvis den er koblet til en eller anden form for politisk tillid, hvor man generelt set læner sig tilbage og siger fint til dem, der kører systemet.

Er der så noget på alder i forhold til det her? Har I været i gang med at måle på det – er der forskel på unge og gamle?

MBP

Det er der. De unge har betydelig lavere demokratisk selvtillid end de ældre. Men samtidig har selv de unge en relativt høj selvtillid og viden set i forhold til tidligere tider, og de prioriterer ikke nødvendigvis det at følge med og deltage i politik så højt.

Både i forhold til unge og ældre, så tror jeg, at den centrale udfordring er, at få mobiliseringen til at blive mere blivende. Der er vi oppe imod nogle store samfundsudviklinger omkring individualisering. Folk er mindre tilbøjelige til at ønske at skulle stå på mål for et politisk partis program. Man kan godt stå på mål for en enkelt sag. Og vi kan også se lidt af de samme tendenser i forhold til frivilligt arbejde. Folk engagerer sig sta-

digvæk i frivilligt arbejde, men en af de ting, der er sket, er, at de gør det mindre som medlemmer af en organisation. Så man siger, jeg vil godt lige gå ud og samle ind en søndag og bage kage til det her arrangement. Men jeg melder mig ikke ind i en organisation og dermed forpligter mig på et mere langvarigt engagement i forhold til den der specifikke sag. Så hvordan kan man få folk til at forpligte sig på et større engagement, det er et vigtigt spørgsmål?

Der er en af dine kolleger, der i en af jeres udgivelser taler om digitale forsamlingshuse. Er der nogle perspektiver i dette? Kan der opstå en form for fælles offentlighed i de nye fora?

MBP

Ja – det kan der. Der er faktisk noget optimisme at spore i nogle af de undersøgelser, der er gennemført. Rigtig mange danskere er medlem af alle mulige forskellige grupper på f.eks. Facebook. Når man er inde i de grupper, det være sig lokalgrupper eller holdbaserede grupper, så opstår der faktisk politiske samtaler, som er gode og konstruktive. Så inde i de lukkede onlinefællesskaber kan der faktisk være gode samtaler, hvor folk bliver klogere, i modsætning til den offentlige samtale på sociale medier, som er knap så hensigtsmæssig. Vi taler jo om de sociale medier som ekkokamre. Men i virkeligheden, så er der en del forskning, der tyder på, at der, hvor det egentlig bryder sammen på sociale medier, det er, når de her ekkokamre bliver nedbrudt, og vi pludselig står over for folk, som vi aldrig ville møde offline.

Håb for fremtiden?

Vi skal ind omkring håb? Kan vi se nogle muligheder for samfundsmæssige ændringer, båret af håb om forandring? Og er noget på vej, der også kan bære den demokratiske samtale videre?

MBP

Det tror jeg, at der er, og jeg tror i hvert fald, at det er vigtigt ikke at blive ramt af for meget mismod. Et af de greb, som vi i Magtudredningen bruger for at undgå det, er at tænke demokratiet på en bestemt måde og stille spørgsmålet: Hvad de demokratiske opgaver egentlig? Pointen er, at hvis vi kigger på, hvad et demokrati skal, jamen, så skal det f.eks. sørge for at kanalisere borgernes op-

levelser og erfaringer ind i det politiske system. En anden opgave er at have en offentlig samtale og en høj kvalitet. Tidligere var det de politiske partier, som stod for at være forbindelsesled, og det var de publicistiske massemedier, som stod for at sikre kvaliteten af den offentlige samtale. Men hvis vi tror, at demokrati er det publicistiske massemedier og de politiske massepartier, så går vi nemt hen og bliver meget, meget bedrøvede. Det bliver en forfaldshistorie. Det er derfor, vi skal se på, hvad er det for nogle opgaver, der skal løses, og spørge, hvordan de opgaver kan løses i den virkelighed, vi lever i i det 21. århundrede.

Og her er der eksempelvis nogle inddragelseseksperimenter, som vi kan kigge på. Vi skal se på de andre måder, hvorpå man kan have en konstruktiv offentlig samtale, som ikke sker igennem flow-tv eller i papiraviser. Og der er jo også positive ting også om medielandskabet i Danmark. 90 % af den danske befolkning får indhold fra DR hver uge. DR har en enorm høj grad af eller nyder en høj tillid i befolkningen, så vi har sådan set en stærk medieinstitution, men folk ser generelt ikke så meget på den gamle måde med flow-tv eller ligesom tænder på fjernsynet og så bare se, hvad der sker. Men alligevel når man faktisk befolkningen, så der er noget at bygge videre på.

Du taler om nye deltagelses- og indflydelsesformer på det kommunale niveau, på det nære niveau, og det giver rigtig meget mening. Hvis du så kigger på det nationale niveau, er der så nogle ting, man kan gøre anderledes i den politiske proces? Nu har vi tidligere inde på, hvad eliten kan gøre. Kan man gøre noget på det niveau?

MBP

Det kan man, hvis man vil. Mange af de nye inddragelsesformer kan også fungere på nationalt niveau. Andre lande arbejder med at have rådgivende borgerforsamlinger. De skal ikke diktere, hvad politikken skal være, men de kan være med til at sikre, at der sidder et repræsentativt udsnit af borgerne og giver deres mening til kende. Vi havde jo et klimaborgerting, som var baseret på mange af de her tanker, men hvor politikerne så i sidste ende alligevel ikke rigtig følte anledning til at bruge de ting, der kom ud af det. Og det er jo selvfølgelig det allermest afgørende for, at de processer kan blive til noget. Det er, at politikerne faktisk vil dem. Så vi må se, om der er en politisk vilje til

at bruge nogle af de ting, men der er ikke noget til hinder for, at man kan arbejde med de her ting på nationalt niveau. Man har eksempelvis borgerforslag. Det er jo institutionaliseret, så man kunne godt forestille sig at gå videre den vej.

Et af problemerne er vel den indflydelse, der kommer fra lobbyister og professionelle, altså den professionalisering, som I også taler om, selv om politikerne har viljen til at tale med folk. Men er problemet så, at man har et professionelt lag, som ikke har den interesse?

MBP

Det er svært at give et meget, meget klart svar på det spørgsmål. For professionalisering er jo også en god ting, som gør, at arbejdet bliver bedre udført. Problemet er først og fremmest, at professionaliseringen kan skabe en oplevelse af afstand hos befolkningen. Man skal i hvert fald tænke over, om man på en eller anden måde kan få åbnet indflydelsesprocessen, så borgerne i højere grad kan se sig selv i den. Det kan være igennem regulering af lobbyisme, der kan sikre en åbenhed. Her har Danmark været relativt fodslæbende. Det er en konkret ting, man i hvert fald kunne tage fat i.

Inspiration til samfundsfagsundervisningen

Vi kommer nu til det rigtig gode spørgsmål til sidst: Hvilken inspiration kan samfundsfaglærerne få til undervisningen af de foreløbige resultater af magtudredningen?

Så vi vil spørge dig som leder af magtudredningen, hvis du var samfundsfaglærer, hvad vil du så sige? Hvad er de tre vigtigste ting, som I i jeres forskning er nået frem til, og som vil være vigtigt at undervise i i samfundsfag? Hvilke signaler er der, i forhold til hvad er vigtigt at undervise i både i ungdomsuddannelserne og på læreruddannelsen, og hvor vi ellers underviser?

MBP

Jamen, så tror jeg, at jeg ville starte med at flyve lidt op i helikopteren. Et af de spørgsmål, der er meget, meget vigtigt at få stillet i disse år, også når vi kigger uden for Danmarks grænser, det er: Hvad er demokrati faktisk for en størrelse?

Grunden til, at jeg rejser det, er, at demokratiet er på tilbagetog på verdensplan. Når man kigger til lande, hvor det bliver rullet tilbage, såsom Ungarn og USA, så bliver det altid rullet tilbage i demokratiets navn. Orban siger, vi bliver nødt til at fyre dommerne, for at folkets vilje kan komme igennem. Det er det samme, vi har set i USA. Så vi bliver nødt til at spørge, hvad demokrati faktisk er for en størrelse, for at gardere os mod nogle af de demokratiske tilbageskridt. Hvorfor er det, at de argumenter, som vi hører i lande som USA og Ungarn, ikke udtrykker demokrati? Rigtig meget af demokratiet handler jo i virkeligheden ikke om, at folkets vilje skal komme til udtryk, men handler om at beskytte individet mod fællesskabet. Det er det, som er kernen i den liberale opfattelse af demokrati, som vi har i Vesteuropa. Det bliver vi nødt til at være klarere omkring, også i undervisningen.

Den anden ting, som jeg ville fokusere på, det er, hvad demokratiet kræver af en borger for, at vi kan have et liberalt demokrati. Hvad er det – hvis man skal bruge et lidt støvet begreb – for nogle pligter, der er indeholdt i at være samfundsborger. Den gode nyhed i den forbindelse er, at rigtig mange af de udviklinger, som man kan komme til at begræde, er nogen, som vi sådan set frivilligt selv har skabt, eksempelvis på de sociale medier. Det har ikke været nogen, der har tvunget os til at være på de sociale medier. Det er sådan set også os selv, der har valgt at prioritere den form for underholdning frem for, hvad vi kan få fra de publicistiske medier. Fordi det er os selv, der har skabt udfordringen, så har vi også mulighed for at påvirke udviklingen herfra.

Og så det sidste. Det er også vigtigt at fokusere på, hvad det faktisk er for en magt, man har som borger har. Det er jo i bund og grund det, som er guleroden eller gaven ved, at man opfylder de pligter, man har som borger. Det er, at man også får noget magt, noget indflydelse, og det tror jeg er særlig vigtigt at sige til de unge. Men hvad er det faktisk for nogle ting, som vi kan gøre noget ved og hvordan? Det er vigtigt, for et positivt svar på dette kan vise, at der ikke bør være mismodighed hele vejen rundt, og kan skabe en oplevelse af, at der er en fremtid for en, og at der er et lykkeligt liv, som man kan leve – og det er jo også en ret væsentlig motivation, man får, og en motivation til at understøtte det samfund, man lever i.

Er der et potentiale i kriser? Igen med afsæt i håbet.

MBP

Ja, jeg tror i allerhøjeste grad, at der kan være et potentiale. I en krise står tingene jo altid og vipper, og det kan jo gå alle veje. Men der er jo også mulighed for, at der kan opstå en revitalisering af at stille spørgsmålet: Hvad er det faktisk, vi kæmper for? Og det kan indebære en skærpelse af ens forståelse af, hvilke kendetegn ved samfundet som er vigtige at bevare, og en oplevelse af, at jeg har faktisk også en pligt til at understøtte, at de bevares.

Litteratur

- Hochschild, Arlie Russell. 2016. *Strangers in Their Own Land: Anger and Mourning on the American Right*. New York: The New Press.
- Nielsen, Sigge Winther. 2021. *Entrepreneurstaten*. København: Gads Forlag.
- Nielsen, Sigge Winther. 2023. *Vilde problemer*. København: Gads Forlag.
- Kommunestyrelsesloven § 17. <https://danskelove.dk/kommunestyrelsesloven/17>
- Magtudredningen 2.0. Aarhus Universitet. <https://ps.au.dk/forskning/forskningsprojekter/magtudredningen2/publikationer/bogserie>